

УДК 796:378(410.1)

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В АНГЛІЇ**Швець С.В., Омельченко Т.Г., Бірючинська С.В.**

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглянуто основні теоретичні питання сучасних концепцій фізичного виховання та спорту в європейських країнах, на прикладі вищих освітніх закладів Англії. Висвітлено базові ідеї та принципи системи фізичного виховання та методи популяризації спорту в середовищі англійських студентів. Показано особливості фізичного виховання у вищих освітніх закладах європейських країн.

Ключові слова: фізична культура, фізичне виховання, вчитель фізичного виховання, уроки фізичної культури, педагогічні технології.

Постановка проблеми. Сьогодні глобалізація глибоко проникла в освітню сферу, сприяючи інтеграції національних освітніх систем. Розвиток вищої освіти України на початку XXI століття орієнтований на реалізацію положень Болонської декларації, яка сприятиме входженню України до країн Європейського співтовариства. Цей процес спрямований на розширення доступу до європейської освіти отже, на підвищення його конкурентоспроможності. Все це відбувається в рамках Болонської декларації. Таким чином, на цьому етапі європейська інтеграція виходить за рамки політики і економіки і вторгається в освітню сферу, все більше сприяючи формуванню європейської ідентичності. Зважаючи на вищенаведене актуальним є дослідження сучасних концепцій фізичного виховання в європейських країнах, так як з ростом цивілізації соціальне і особистісне значення фізичної культури збільшується як природний засіб профілактики негативного впливу індустріального та постіндустріального суспільства на фізичний і духовний стан людини.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблематики фізичного виховання та спорту в системі вищої освіти висвітлена у багатьох публікаціях, в яких окреслені питання реалізації курсу на європейську інтеграцію, та основні тенденції до аналізу вищої освіти у контексті рішень Болонського процесу, адаптації законодавства України до законодавства європейського союзу [6]. Можна виділити цілий ряд проблем: 1) загальні, що актуальні для загальноосвітніх освітніх систем; 2) специфічні, які є актуальними для групи країн; 3) особливі (важливі для окремої країни) [5].

Відображення цих питань також містяться у законодавчих актах та програмно-нормативних документах: Наказ МОН України № 49 від 23.01.2004 р. "Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки", 2004 р.; Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти

(Париж, Сорбонна, 25 травня 1999 р.) [2], Європейський напрямок розвитку фізичного виховання та спорту більше спрямований на розкриття творчого потенціалу, самостійності студентів, цілеспрямованості та рішучості у прийнятті рішень. У вітчизняних програмах спостерігається відтінок регламентованості та зорганізованого бюрократичного ставлення [7]. Тому дуже актуальним є питання розвитку фізичного виховання в освітній системі, збільшення значення фізичної культури як природного засобу профілактики шкідливого впливу індустріального суспільства на фізичний та емоційний стан людини. Широке впровадження загальноєвропейських освітніх проектів, в тому числі вимог Болонської декларації, сприяє ВНЗ постійно удосконалюватися, зокрема у сфері фізичної культури, згідно із сучасними суспільними потребами. Впровадження європейських стандартів підготовки студентів вимагає від керівництва вищих навчальних закладів перегляду концепції організації навчального процесу, який повинен забезпечити конкурентоспроможність системи підготовки фахівців на світовому ринку освітніх послуг [8].

Мета дослідження – дослідження сучасних концепцій фізичного виховання та спорту в системі вищої освіти в Англії; характеристика його основних напрямків, цілей і завдань.

Матеріали та методи дослідження: аналіз літературних джерел і нормативних документів, системно-функціональний аналіз.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати основні напрямки, цілі та завдання фізичного виховання в Англії.
2. Показати особливості фізичного виховання у вищих освітніх закладах.
3. Проаналізувати методи популяризації спорту в середовищі англійських студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна сміливо стверджувати, що фізичне виховання та заняття спортом є невід'ємною частиною британського суспільства. Спорт в більшій чи меншій мірі має значення в житті чи не кожного громадянина Великобританії, причому починаючи з раннього дитинства.

Існує як загальнодержавна програма з фізичного виховання, так і регіональні програми. Кожен освітній заклад має власну програму фізичного виховання, опрацьовану вчителями, в основі якої лежить загальнодержавна програма.

Особливості фізичного виховання в системі освітніх закладів Англії. Англія славиться своїми величезними університетами, престижними коледжами та великою кількістю спеціалізованих шкіл.

Почнемо з уроків фізичної культури в спеціалізованих школах. В даних установах, уроки з фізичного виховання проходять два рази на тиждень, та тривають по 60 хвилин. Починається урок з розігріву м'язів, зарядки і 15-хвилинного бігу. Особлива увага приділяється груповим іграм, таким як волейбол, баскетбол, бадмінтон, гімнастика та танці. Дівчата і хлопці займаються окремо. Заняття в основному практичні, але протягом уроку вчителі пояснюють учням назву м'язів та їх розташування. Як такі, окремі теоретичні заняття не передбачені.

Розподіл навчального матеріалу з предмету «Фізкультурна освіта» в освітніх закладах Англії реалізується за допомогою спеціальних модулів. Національна програма визначає 27 модулів різних рівнів складності, використовуючи які вчителі можуть скласти власну систему роботи. Переважна більшість закладів використовують 12-модульну систему роботи.

У практиці оцінювання застосовують різні стратегії: формальне і неформальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оцінювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти [1].

Іспит з фізкультурної освіти містить 60% практичних завдань та 40% теоретичних питань. Практична частина передбачає вправлення щонайменше у трьох видах рухової активності (гімнастика, танці, легка атлетика та плавання) за вибором учня. Обов'язковим є також обрання однієї зі спортивних ігор. Теоретична частина містить 24% завдань, пов'язаних зі здоровим способом життя, і 16% – з теорією спорту.

Якщо ж звернути нашу увагу на університети, то тут справа йде трохи інакше. Розглянемо на прикладі одного з найвідоміших і найпрестижніших університетів – "University of Huddersfield". Кожен університет має своє поле і корт, завдяки цьому, студенти – юнаки займаються футболом, дівчата ж грають в бадмінтон. Крім цього, кожен престижний університет має басейн. Тим самим басейн сприяє зміцненню майже всієї системи людини, розвиває м'язову тканину, спалює калорії, допомагає розслабитися і знайти прекрасну фігуру. Студентам викладають теоретичні заняття. В основному, теоретичними заняттями є лекції з анатомії. Заняття проходять 1 або 2 рази на тиждень.

Переходячи до питання про педагогічний склад потрібно сказати, що в університетах є кафедра фізичної культури і спорту. Студентів навчають як вчителі, так і спеціально навчені тренери. Але викладацький склад в основному складається з тренерів. Будь-яке заняття починається з розігріву м'язів і розтяжки. Кожне заняття є обов'язковим для відвідування, так як в кінці семестру студентам потрібно здавати залік з фізичної культури.

Фізичне виховання в освітніх закладах Великобританії побудовано на концепції, що полягає у виробленні основоположних спортивних умінь, що відносяться до різних видів рухової діяльності.

При цьому метою є не тільки спортивна підготовка і формування у підростаючого покоління прагнення до високих спортивних результатів, а й забезпечення їх масової участі у всіляких спортивних заходах і в інших різних формах спортивного суперництва. Центральною ідеєю спортивної концепції англійців є підготовка учнів до активного способу життя, а також прояв фізичної і спортивної активності протягом усього життя.

Спорт і британське студентство. Уже той факт, що в Англії налічується близько 600 спортивних асоціацій, в числі яких навіть Асоціація, яка об'єднує любителів кайтів, здатна переконати: спорт в суспільному житті англійців незмінно важливий та значущий.

Фізичне виховання та спортивні заняття є важливою складовою британської системи вищої освіти. Відомо, що будь-який вищий навчальний заклад Великобританії, починаючи від Оксфорда і Кембриджа і закінчуючи будь-яким периферійним коледжем, має власну спортивну базу. Залежно від матеріальних можливостей студентам пропонуються ту чи іншу кількість видів спорту, яким вони можуть присвячувати частину свого дозвілля. Правда, в деяких навчальних закладах студента забезпечать повністю всім необхідним, а в деяких запропонують привести з собою інвентар для того виду спорту, яким він хотів би займатися з числа запропонованих. Наприклад, студентське містечко може мати у своєму розпорядженні майданчики для гольфу, але ключки слід мати власні. Потрібно відзначити, що брати активну участь у спортивному житті свого університету або коледжу дуже характерно для британців. Вони охоче беруть участь в командних змаганнях, і деякі зі студентських команд навіть стають професійними [1]. Традиційністю Великобританії проявляється і в спорті. Стало загальноприйнятним, що «спортивний» день для студентів – середа. В цей день зазвичай скорочуються навчальні заняття, а в деяких університетах і зовсім скасовуються. Середу пропонується максимально повно присвятити спортивним заняттям. Іноземним студентам, котрі збираються вчитися

в університетах Великобританії, слід бути готовими до того, що участь в спортивних заходах стане неодмінною частиною їхнього життя.

Найбільш популярні види спорту у британських студентів. Хоча спортивні заняття і різняться в різних британських навчальних закладах, як правило, в будь-якому випадку студенту надається можливість займатися футболом, тенісом, легкою атлетикою, плаванням і деякими іншими видами спорту. Що стосується спортивних уподобань британських студентів, то за статистикою найбільш популярними на сьогоднішній день є футбол, регбі, баскетбол, плавання, хокей на траві, легка атлетика.

Серед британських студентів історично популярний футбол і крикет, а в місцевих привілейованих навчальних закладах сьогодні, як і сто років тому, грають в гольф, кінне поло і теніс. Англія відома як країна контрастів, в якій поряд з традиційними цінностями активно розвиваються нові тенденції. Так, по сусідству зі спокійними гольфістами тут тренуються скейтбордисти і любителі паркуру.

Фізкультурно-спортивні організації Великобританії. Асоціація з фізичного виховання – єдине об'єднання, що займається питаннями фізкультурної освіти у Великобританії.

Мета діяльності асоціації полягає у сприянні і підтримці високих стандартів на всіх рівнях фізичного виховання.

Асоціацію було започатковано 23 березня 2006 року. Вона стала об'єднаною організацією створеною на основі двох діючих на той час структур, а саме Британської організації викладачів та консультантів з фізичного виховання та Асоціації з фізичного виховання Об'єднаного Королівства.

Девіз Асоціації – «Фізичне виховання серце шкільного життя»

У Великобританії існує студентська спортивна Асоціація BUSA. Вона була заснована майже сто років тому – в лютому 1918 року і називалася міжуніверситетською асоціацією. Її основним завданням була і залишається популяризація спорту в середовищі англійських студентів. Через 5 років (в 1923 році) з неї виникла жіноча Асоціація, яка повинна була представляти інтереси дівочої половини британського студентства. Згодом, через півстоліття, ці організації, що розвивалися паралельно, знову об'єдналися. А крім того, в 1992 році в BUSA влилися і студентські спортивні Асоціації, «опікують» спорт в політехнічних інститутах і коледжах. Вступити в BUSA не представляє жодної проблеми, і стати її членом може будь-який студент [3].

Асоціація спорту та рекреації є організацією, що об'єднує представницькі та керівні структури спорту та відпочинку в Британії. До асоціації входить понад 300 організацій, серед них федерації з багатьох популярних в королівстві видів спорту.

Основна мета діяльності асоціації – популяризація різних видів спорту, сприяння роботі спортивних федерацій, лобювання ідей спорту та активного відпочинку на різних рівнях виконавчої влади.

Асоціація спорту та рекреації допомагає налагодити організаційну та управлінську структуру своїх членів, здійснює заходи, щодо забезпечення фінансової успішності відповідних структур.

Траст юнацького спорту (Youth Sport) Trust незалежна благодійна організація діяльність якої присвячена зміні життя молодих людей через спорт. Заснована в 1994 році, допомагає молоді реалізувати свій життєвий потенціал, надаючи якісну фізкультурну освіту та можливість займатися спортом. Зусилля організації спрямовані на забезпечення можливості для кожної дитини доступно займатися спортом шляхом отримання якісного фізичного виховання в початковій школі. Організація також дбає про забезпечення належних можливостей для занять спортом дітей з особливими потребами [3].

Відділ у справах культури, ЗМІ і спорту (DCMS) є структурним підрозділом уряду Великобританії, відповідальним за культуру і спорт в Англії, а також деякі аспекти роботи засобів масової інформації по всій Великобританії, таких як радіомовлення та Інтернет. Він також несе відповідальність за сферу туризму, відпочинку і творчі індустрії.

Відділ є відповідальним за проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор 2012, забезпечує управління цифровими засобами зв'язку. Відділ звітує парламенту та громадськості за використання коштів, які витрачаються на різноманітні проекти у відповідних сферах.

Спортивна Англія (Sport England) – позавідомчий державний орган Департаменту у справах культури, ЗМІ і спорту. Роль цієї організації полягає у створенні основи для зв'язку системи спорту з урядовими спортивними організаціями та іншими партнерами з метою збільшення кількості людей, що займаються спортом, підтримки рівня кількості змагань, виявлення талановитих особистостей та сприяння їхньому спортивному зростанню.

У період з 2012 по 2017 роки організацією заплановано виділити понад 1 млрд. фунтів з Національної лотереї та бюджетних коштів на організації та проекти що будуть:

- створювати більше можливостей для залучення до спорту молоді;
- займатися вихованням та розвитком талановитих дітей;
- створювати відповідні умови у відповідних місцях;
- забезпечувати реальні можливості для громад;
- підтримка місцевої влади і розблокування фінансування місцевих.

Вплив на фізичну культуру в школі мають також Відділ освіти та відділ здоров'я, який розробляє відповідні програм та рекомендації.

Висновки і пропозиції. Розвиток фізичного виховання та спорту у вітчизняній системі освіти, виведення його на світовий рівень має здійснюватися у контексті всебічної інтеграції України в міжнародну систему освіти та при взаємообміні передовим досвідом. Без аналізу й використання досвіду інших держав сьогодні не може успішно розвиватися жодна країна

Результат вивчення літературних джерел, нормативних документів і аналіз стану фізичного виховання в європейських країнах, на прикладі Англії, дозволив виявити пріоритетні напрямки розвитку фізичної культури, мету, завдання та соціальну значимість.

Фізичне виховання та спорт в умовах європейської інтеграції набуває цивілізаційної соціально-культурної трансформації, включається в загальну систему міжнародної взаємодії та комунікативно-інформаційного обміну. Спорт став частиною глобальної економічної системи, актором великої політики, втіленням науково-технічних досягнень. Олімпійські ігри як символічне втілення спорту є одним з масштабних і соціаль-

но значущих подій. Всебічний аналіз феномена спорту, його взаємозв'язок з іншими областями життєдіяльності, активна участь молоді необхідні для розуміння суспільства в цілому.

Спорт – складова частина фізичної культури. Це власне змагальна діяльність і підготовка до неї. У ньому яскраво проявляється прагнення до перемоги, досягнення високих результатів, мобілізація фізичних, психічних і моральних якостей людини. Спорт необхідний для того, щоб впливати на суспільство.

Останнім часом в Європі активно популяризується здоровий спосіб життя. Відсутність шкідливих звичок і фізична активність у багатьох європейських країнах стали обов'язковою складовою особистості молодих, сучасних і цілеспрямованих людей.

Практично у всіх країнах сучасної Європи фізична культура і спорт займає важливу частину життя всіх верств населення, і зокрема в ВУЗах і середніх освітніх установах.

Розвиток фізичного виховання в закладах освіти дає можливість мільйонам людей удосконалювати свої фізичні якості та рухові можливості, зміцнювати здоров'я і продовжувати творче довголіття.

Список літератури:

1. Грінченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В.І. Євдокімова і проф. О.М. Микитюка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. – С. 39–50.
2. Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти (Париж, Сорбонна, 25 травня 1999 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ubs.gov.ua/files/462_files_1/SorbonskaDeklaratsia.pdf.
3. European Commission / EACEA / Eurydice, 2013. Physical Education and Sport at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.
4. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 роки : Наказ МОН України № 49 від 23.01.2004 р. – К., 2004. – 12 с.
5. Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т.В. Фініков. – К.: Таксон, 2002. – 176 с.
6. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2004. – 384 с.
7. Пліско В.І. Проблеми інтеграційного зв'язку між теорією та практикою / В.І. Пліско, А.Й. Сікура // Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму. – Запоріжжя: – 2013. – С. 41–45.
8. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: Навчально-методичний посібник / Т.М. Димань, О.А. Боньковський, А.Г. Вовкогон. – БНАУ, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 106 с.

Швец С.В., Омельченко Т.Г., Бирючинская С.В.
Киевский университет имени Бориса Гринченко

ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ И СПОРТ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В АНГЛИИ

Аннотация

В статье рассмотрены основные теоретические вопросы современных концепций физического воспитания и спорта в европейских странах, на примере высших учебных заведений Англии. Освещены базовые идеи и принципы системы физического воспитания и методы популяризации спорта в среде английских студентов. Показаны особенности физического воспитания в высших учебных заведениях европейских стран.

Ключевые слова: физическая культура, физическое воспитание, учитель физического воспитания, уроки физической культуры, педагогические технологии.

Shvets S.V., Omelchenko T.G., Biriuchynska S.V.

Borys Grinchenko Kyiv University

PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN ENGLAND

Summary

The main theoretical issues of modern concepts of physical education and sport in European countries are examined in this article. Examples of higher educational establishments in England illustrate basic ideas and principles of the system of physical education as well as methods of popularizing sports among students of England; shows the features of physical education in higher education institutions in European countries.

Keywords: physical culture, physical education, a teacher of physical education, physical culture lessons, pedagogical technologies.